

Lietuvos istorijoje yra įvykę nemaža lemiančiai svarbių atsitikimų. Dvasinės reikšmės atžvilgiu, Švč. Marijos apsireiškimas 1608 metais Šiluvoje yra toks pat svarbus, kaip ir Lietuvos krikštas. Ruošiantis minėti Šiluvos 400 metų sukaktį, būtina vėl išgirsti jos motinišką, mus skatinantį balsą...

Kauno arkivyskupo metropolito Sigito Tamkevičiaus ganytojiškas laiškas

2008 metais švęsime Švč. Mergelės Marijos apsireiškimo Šiluvoje 400 metų jubiliejų. 1608 m. įvykęs apsireiškimas buvo didelė Dievo dovana istorijos audrų blaškomai mūsų tautai. Keturis šimtmečius šio įvykio prisiminimas ir gausios Marijos užtarimu gaunamos malonės gaivino Lietuvos žmones ir padėjo jiems išsaugoti ištikimybę Kristaus Evangelijos nušviestam keliui.

2008 m. švenčiamas Dievo Motinos Marijos apsireiškimo jubiliejus taps proga atnaujinti tikėjimą ir įsigilinti į tai, ką Švč. Mergelė Marija anuomet norėjo pasakyti ne tik Šiluvos žmonėms, bet visai Lietuvai ir visam pasauliui, kuris, Marijos žodžiais tariant, dabar tik „aria ir sėja“. Dievo užmušimas ir Jo nustūmimas į gyvenimo paribį yra didžioji pasaulio nelaimė.

2008 m. Jubiliejaus iškilmės bus labai reikšmingas įvykis Bažnyčios gyvenime, bet ne mažiau svarbus ir pasirengimo laikotarpis. Jis galbūt yra net svarbesnis, nes pilnai ir vaisingai išgyventi Švč. M. Marijos apsireiškimą bus galima tik tuomet, kai tam paskirsime pakankamai laiko ir dėmesio.

Trokšdamas, kad šis įvykis atneštų kaip galima daugiau dvasinių vaisių, skelbiu Šiluvos Dievo Motinos apsireiškimo jubiliejaus preliminarą programą, į kurią kviečiu įsitraukti kunigus, pašvęstojo gyvenimo asmenis ir visus tikinčiuosius.

Rengdamiesi jubiliejui, sieksime šių tikslų: gyvo ir brandaus tikėjimo bei jo praktikos ugdymo; sąmoningo naudojimosi sakramentais, ypač Sutaikinimo sakramentu ir Eucharistija; krikščioniškos šeimos ugdymo; dvasinių pašaukimų branginimo; Bažnyčios vaidmens asmeniniame ir tautos gyvenime branginimo, Šiluvos Dievo Motinos Marijos kulto populiarinimo.

„Čia buvo garbinamas mano Sūnus, o dabar ariama ir sėjama“ — šis Dievo Motinos Marijos skundas, pasakytas mūsų tikėjimo broliams, ragina ypač kreipti dėmesį į šv. Mišių šventimą, Eucharistijos garbinimą, ypač iškilmingą adoraciją, Sutaikinimo sakramento sąmoningą šventimą, ekumeninį bendradarbiavimą ir Švč. M. Marijos vaidmens išganymo istorijoje iškėlimą. ▲

Šio šeštadienio Kultūros turinys

- 1 psl. Arkivysk. Sigitas Tamkevičius
Ganytojiškas laiškas dėl pasirengimo Švč. Marijos apsireiškimo Šiluvoje 400 metų jubiliejui (sutrumpintas).
- 2 psl. Vysk. Jonas Ivanauskas.
Marijos apsireiškimą Šiluvoje švenčiame kaip dabar mums kalbantį Dievo gerumo įvykį. Sutrumpintas interviu.
- 3 psl. Dr. Aldona Vasiliauskienė.
Šiluvos Marijos ir Jos Kūdikio paveikslų piligrimystė.
- 3 psl. Faustas Kirša, Janina Degutytė, Jonas Juškaitis
„Širdis pavasarį iš pagrindų kitokia...“ Eilėraščiai.
- 4 psl. Leonas Paleckis-Kaktavičius. Amžinai jaunas idealistas.
Rašytojo Kazio Jankausko 100 metų gimimo sukaktis.
- 5 psl. Ieva Šadzevičienė. Atgijusi batika. Irenos Šaparnienės paroda *Verbos ir spalvos ant šilko*.
- 6 psl. Kun. Vytautas Bagdanavičius, MIC, dr. Algimantas Kurlavičius, dr. Aldona Vasiliauskienė.
Prelatas Mykolas Krupavičius.
- 7 psl. Pranas Visvydas. Su juvelyriška stygų derme. Vilniaus styginio kvarteto koncertai Los Angeles.
- 8 psl. Kęstutis A. Trimakas. ATŠVAITAI. Keliaujantis režisierius, Tamsioji energija, Kapas rastas, bet... Ak, tas pavasaris...

„Marijos apsireiškimą Šiluvoje švenčiame, kaip dabar mums kalbantį Dievo gerumo įvykį“

Šiluvos jubiliejaus komiteto narys,
Kauno augziliaras vysk. Jonas Ivanauskas atsako į klausimus

– Švč. Mergelės Marijos apsireiškimas Šiluvoje – vienas pirmųjų Europoje ir vienas iš penkių, oficialiai pripažintų Bažnyčios, tačiau turbūt nėra toks garsus kaip kiti. Kodėl taip susiklostė? Ar šis jubiliejus padės labiau pagarsinti Šiluvos Dievo Motinos vardą pasaulyje?

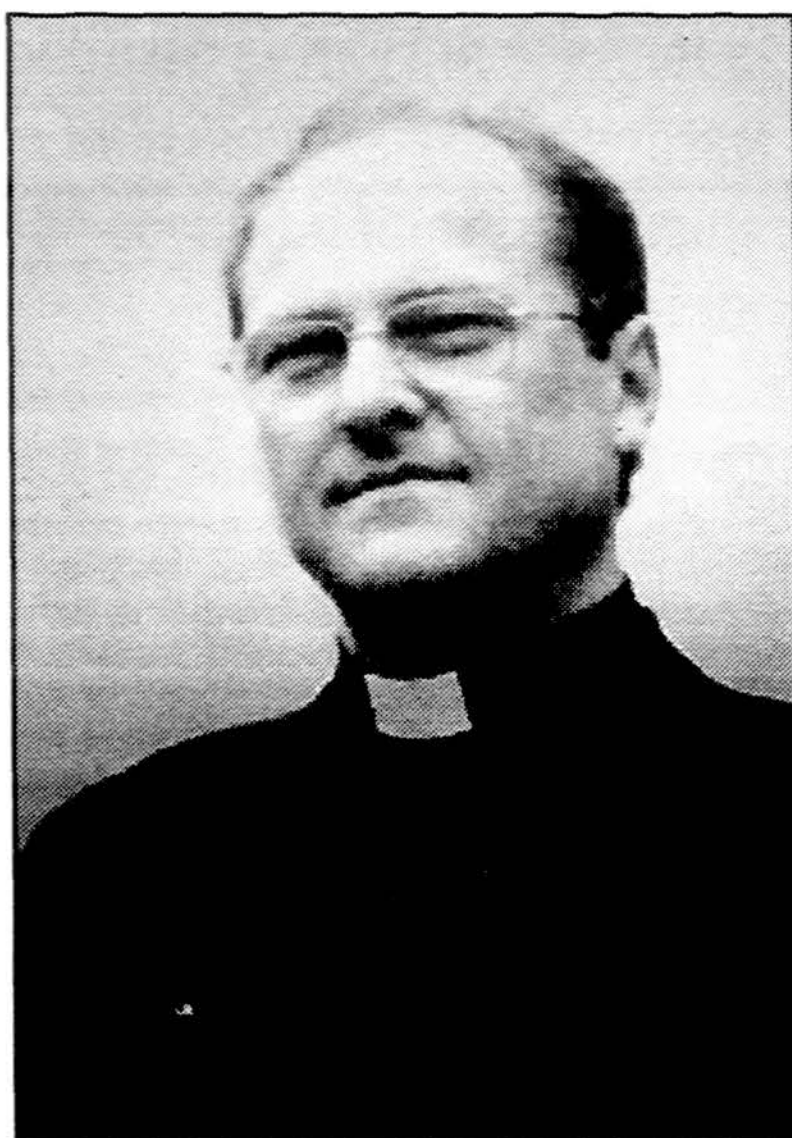
– Marijos apsireiškimo Šiluvoje garsą, kaip ir mūsų dabarties gyvenimą sąlygoja bei daro įtaką visa Lietuvos istorija. Tad pažvelgus į mūsų tautos praeities dramatiškumą, tampa suprantama ir Šiluvos istorija, Marijos apsireiškimo reikšmė. Žvelgiant religingo žmogaus žvilgsniu, daug svarbiau yra priimti mums skirtą Marijos apsireiškimo žinią ir ją gyventi. Apsireiškimą Šiluvoje mes ne tik minime kaip praeities faktą, bet švenčiame jį, kaip dabar mums kalbantį Dievo gerumo įvykį.

Be abejonės, mums svarbu garsinti Marijos apsireiškimo Šiluvoje žinią. Todėl sieksime, kad ji kuo aktualiau ir plačiau prakalbintų mūsų laikotarpio žmogų, kurio širdyje kartais ariama, sėjama, noksta nevilties ir beprasmybės vaisiai.

Šis jubiliejus – tai kartu didelė dangaus dovana, begalinio Dievo gerumo ir artumo ženklas. Į jo šventimą Kauno arkivyskupas, metropolitas ir Lietuvos Vyskupų Konferencija pakvietė Šventąjį Tėvą Benediktą XVI. Kaip žinoma, apaštalinės kelionės Lietuvoje metu Šiluvą aplankė ir Marijos apsireiškimo vietoje meldėsi popiežius Jonas Paulius II.

– Kuo šis Švč. Mergelės Marijos apsireiškimas reikšmingas kitų kontekste? Kokią žinią šis įvykis, nutikęs prieš 400 metų, neša šiandien?

– Marijos apsireiškimas yra integrali žmogaus išganymo istorijos dalis. Jis rodė į Kristų, vienintelį žmogaus Išgelbėtoją. Konkrečiomis gyvenimo aplinkybėmis jis tampa gyvu Dievo artumo ženklu ir išskirtiniu būdu veikiančia Dievo malone. Todėl ir Marija, apsireiškusi Šiluvoje, siekė ir siekia atkreipti žmonių žvilgsnį į Atpirkėją: „Čia kitados buvo garbinamas mano Sūnus, o dabar ariama ir sėjama“. Mūsų dabarties pasauliui

vysk. Jonas Ivanauskas

lygiai tiek pat reikalingas Kristus kaip ir bet kuriuo kitu laikotarpiu.

– Gal galėtumėte plačiau papasakoti, kaip bus ruošiamasi didžiai šventei, kokia numatyta pasirengimo jubiliejui programa?

– Pasirengimo Šiluvos jubiliejui programa labai plati. Pasirengimas, tam tikra prasme, yra svarbesnis net už patį šventimą. Šis pasirengimas truks dvejus metus. Svarbiausias dėmesys bus skiriamas sąmoningo krikščioniško tikėjimo ir gyvenimo ugdymui, krikščioniškam šeimos gyvenimui, dvasinių pašaukimų ugdymui, blaivaus gyvenimo būdo puoselėjimui.

Iš svarbiausių renginių norėčiau paminėti kiekvieno dekanato kunigų ir tikinčiųjų piligriminę kelionę į Šiluvą 2007 ir 2008 metais, dekanatų eucharistinius kongresus, Šiluvos Dievo Motinos su Kūdikiu paveikslų kopijos piligriminę kelionę per Arkivyskupijos parapijas, Marijologinį kongresą Kaune ir Šiluvoje 2007 m., Eucharistinį kongresą Kaune ir Šiluvoje 2008 m., Jaunimo ir Šeimų šventes 2007 ir 2008 m., na ir žinoma patį jubiliejaus šventimą Šiluvoje 2008 m.

– Kokie pagrindiniai sielovados uždaviniai?

– Visi tikintieji yra pašaukti į šventumą. Popiežius Benediktas XVI enciklikoje „Deus Caritas est“ sako, jog „Marija didinga tuo, kad nori aukštinti ne save, bet Dievą. Ji yra nuolanki: nori būti tik Viešpaties tarnaitė (plg. Lk 1, 38.48). Marija žino, kad prie pasaulio išganymo gali prisidėti ne per savo darbus, bet atiduodama save veikiančiojo Dievo dispozicijai“. Manau, jog tai suvokti ir taip gyventi yra svarbiausia kiekvienam tikinčiajam. Pagrindiniai sielovados uždaviniai: maldingai švęsti Eucharistiją ir šventuosius sakramentus, mylėti Dievo žodį, jį nuolat skaityti, ugdyti veiklią artimo meilę, rūpestingai ir deramai švęsti sekmadienį, stiprinti parapijoje krikščionišką bendruomeniškumą, ugdyti bendruomeninį giedojimą, tinkamą dėmesį skirti katechezei, rūpintis ligonių, karitatyvine sielovada, skleisti pagarbos gyvybei, blaivumo ir atsakingos laisvės idėjas.

– Švęsti šį jubiliejų ypač kviečiami įsitraukti išeiviai. Ar jau atsiliepė užsienio lietuviai? Ar renginiai, skirti paminėti šias iškilmes, vyks ir užsienyje?

– Daugelis lietuvių parapijų ir bendruomenių labai noriai sutiko drauge rengtis ir švęsti Marijos apsireiškimo jubiliejų. Ypač ankstesnės kartos emigrantams Šiluva yra labai gyvai jau gusi į jų tikėjimą. Tad parapijose, atsižvelgiant į konkrečias galimybes, vyks įvairių renginių, sulauksime taip pat atvykstančių piligrimų.

(iš www.bernardinai.lt; pokalbis sutrumpintas)

ŠILUVOS MARIJOS IR KŪDIKIO JĖZAUS PAVEIKSLO PILIGRIMYSTĖ

2007 m. vasario 4 d. Kauno arkikatedroje po iškilmingų šv. Mišių Kauno arkivyskupas metropolitas Sigitas Tamkevičius pašventino Šiluvos Marijos ir Kūdikio Jėzaus paveikslo kopiją, kuri pradės kelionę po Lietuvos parapijas. Tai svarbus įvykis rengiantis 2008 m. minėti Švč. M. Marijos Apsireiškimo Šiluvoje 400 metų jubiliejų. Ši pusantros metų užsitęsianti paveikslo kelionė turėtų padėti atnaujinti krikščionišką tikėjimą ir gyvenimą, pagyvinti sielovadą parapijose, suaktyvinti jaunimo katalikišką veiklą, sustiprinti šeimos kaip nedalomos ląstelės krikščionišką sampratą, pagausinti taip reikalingų Lietuvai dvasinių pašaukimų.

Šiluvos Dievo Motinos, ligonių sveikatos paveikslo kopija aštuonias savaites (iki kovo 31 d.) viešėjo Kauno II dekanato parapijose. Didesnėse parapijose pasisvečiavo savaitę, kitur — kelias dienas.

Raudondvario Šv. Kūdikėlio Jėzus Teresės bažnyčiai ir parapijiečiams buvo patikėta itin atsakinga misija — tai pirmoji vieta, kurioje visą savaitę melstasi prie Marijos paveikslo. Kas dieną buvo aukotos specialios Mišios, vyko Švč. Sakramento adoracija, maldos budėjimai, kalbėta Švč.

M. Marijos litanija, Rožinis, vyko įvairūs dvasiniai — kultūriniai renginiai, skirti jaunimui, šeimoms, katalikiškų organizacijų, pasauliečių judėjimų, maldos grupių nariams, mokslo, švietimo, savivaldybės, sveikatos apsaugos darbuotojams. Raudondvario parapija tapo svarbiu atsparos tašku visam maldingam laikotarpiui — jos sudarytos šventinių renginių programos prisilaikytą ir kitose dekanato parapijose. Raudondvario bažnyčioje gausiai susirinkę parapijiečiai ir svečiai savo maldingumu liudijo visai Lietuvai apie meilę ir pagarbą Švč. M. Marijai.

Iš Raudondvario Šiluvos paveikslo kopija buvo perkelta į Rumšiškės, po to Karmėlavos, Lapių ir Domeikavos, Vandžiogalos, Panevėžiuo ir Babtų parapijas. Vėliau savaitę viešėjo Paštuvoje ir Kulautuvoje, po to — Vilkijoje ir dviliktos parapija — Čekiškės.

Kovo 25 d. iškilmingai sutiktas Šiluvos Dievo Motinos Švč. M. Marijos paveikslas Čekiškės Švč. Trejybės bažnyčioje pabuvojo Krūvandų koplyčioje ir Čekiškės Prano Dovydaičio vidurinėje mokykloje. Dera pastebėti, kad šįmet jau penkeri metai, kai mokyklai suteiktas šio žymaus lietuvių tautos pasauliečio apaštalautojo, 1942 m. sovietų

sušaudyto Sverdlovsko kalėjime, profesoriaus Prano Dovydaičio vardas. Tad neatsitiktinė Švč. M. Marijos paveikslo kelionė į tokio garbaus asmens vardu pavadintą mokyklą — tai tarsi Prano Dovydaičio, kartu su kitais Lietuvos kankiniais įrašyto į pasaulio *Martirologiją*, idėjų ir vilčių įgyvendinimas. Tai pirmas atvejis Kauno II dekanate, kai Šiluvos paveikslas ne tik su jaunimu bendravo bažnyčioje, bet buvo atneštas į mokyklą. Juk ir Švč. M. Marija Šiluvoje pasirodė vaikams — piemenėliams.

Mokykla Piligrimno paveikslo laukė pasiūpusi Šiluvos Marijai skirtais mokinių piešiniais. Prie paveikslo susirinkusiems atskirų klasių mokiniams šio straipsnio autorė dr. Aldona Vasiliauskienė kalbėjo apie Švč. Mergelės Marijos garbinimą Lietuvoje, stebuklingą jos pasirodymą Šiluvoje 1608 m., apie jos globą ir per ją gautas malones.

Iš Kauno II dekanato Piligrimė iškeliavo į Jurbarko dekanatą. Taip ji keliaus po visą Lietuvą. Grįš į Šiluvą tik tada, kai prasidės jubiliejaus šventė.

Dr. Aldona Vasiliauskienė

Pavasaris atėjo

FAUSTAS KIRŠA

Matau: į Lietuvą pavasaris atėjo.
Jau paskutinės sniego lėkštės tirpsta.
Miške medžius kalena kėkštas.
Katytes supa blindų virpstai.

Prieš saulę atsilošęs kaista miško šonas,
Dievų ranka palazdinėlius sėja.
Su seno ledo skudurėliais
Žiema į šiaurę žablinėja.

Per girią kaip ant žirgo lekia jaunas vėjas
Ir purto drebančius lapus pernykščius.
Kalnai apnuoginti kaip kapas,
Tik gervės iš trikampių krykščia.

Papurtusios stiklais ir sienom žaidžia
gryčios.
Pirmoji peteliškė saulėj skrenda.
Upeliai sidabru čiurlena.
Žiema į prarajas paskendo.

Matau: aš pats einu, krivulė mano žydi
Ir kvepia oras medumi ir duona.
Ir plakas bokštus vėliavėlės —
Geltona, žalia ir raudona.

Širdis pavasarį iš pagrindų kitokia...

Pavasario šaltiniai

JANINA DEGUTYTĖ

Lediniai laiptai.
Sidabro terasos.
Sparnai — malūnų ir paukščių.
Vėjai!

Trykšta šaltiniai
(palaiminti šviesai ir drąsai) —
iš žemės, iš tylumos —
iš juodo sapno atėję.
Stikliniuos karstuos
karalaitės mažos nubunda.
Erškėčiai ir eglės
iš tirpstančio sniego pražysta.
Ištrykšta šaltiniai
(atspindėti dangų — pagunda! —
vienai akimirkai) — ir vėl
į žemę sugrįžta.

Pavasaris

JONAS JUŠKAITIS

Pavasariu pradeda žemė lig žiemos sapnuoti.
Į baltą leliją,
Iš liūdesio gimusių prie mano akių,
Žiūriu ir, matydamas, kaip ašara lelijoj vilnija,
Ant akių gal drėgną vėją pajutęs, apsiverkiu.

Tolimos dainos aidai iš sapno ašarų tokių.

Žiūriu į žemės, vienišiausios žvaigždės,
ir savo sapnus lig dugno
Pirmo atsiminimo, liūdno ir gražaus kaip
smuikas,
tik nežinia,
Ar nuo vėjo, ant akių apsiverkusio,
drėgno ir drungno,
Žemę aš sapnavau, ar žemė sapnavo mane.

Sapnas, gražus kaip smuikas, atspindi
tikrovę,
tikrovė, liūdna kaip smuikas, — sapne.

Saulė žaliai auksinėj ramybėj leidžias
į žydinčias bulves.
Juokis iš pasaulio su jo atspindžiais akyse,
Kai jas užmerksi, pasaulis bus kaip nebuves.
Juokis... Bus kaip nebuves.
Atspindžių atitikimybė šviesia.

Kai jau užmerksi... mirties ar miego dvasia.

Šviečia žvaigždės vienos smarkiau už kitas,
lyg norėtų
Nustelbti vienos kitas virš mano širdies.
Saulėleidžio mistika monumentali.
Vidurnakčiu,
nuo žvaigždžių geltonu, žvaigždėtu,
Jų nematomas prie žemės, iš visų žvaigždžių
vienos,
vienatvėj glaudies.

Matydamas, kad žvaigždė nemato žvaigždės.

Amžinai jaunas idealistas

2006 m. lapkričio 24 dieną sukako šimtas metų, kai gimė prozininkas, vertėjas, literatūros almanacho *Varpai* pirmasis redaktorius, politinis kalins Kazys Jankauskas. Ant Šiaulių apygardos teismo rūmų sienos pritvirtintoje memorialinėje lentoje rašoma, jog tai atsitiko šiame pastate.

LEONAS PALECKIS-KAKTAVIČIUS

Zinoma, tai jau sunkiai įsivaizduojami laikai. Kaip ir tai, kad čia, kur dabar skelbiami teisingumo aktai, kažkada buvo grafo arklidės, o vėliau – spirito pilstytuvė, kurioje tarnautoju dirbo būsimo rašytojo tėvas ir kur Jankauskai turėjo valdišką butą. O dar beveik po keturių dešimtmečių čia buvo lemta įsikurti *Varpų* redakcijai, tiesą sakant, sudarė nedidelis kambarelis, iš kurio labai patogiu buvo nešioti į paštą ryšuliukus su išspausdintom knygom.

Buvodamas Šiauliuose, K. Jankauskas būtinai apsilankydavo dar vienoje, jaunystę primenančioje vietoje – Gubernijoje, kur šalia mažos geležinkelio stotelės yra betoninis tiltas, o iš tikrųjų tiltelis. Prie to tiltelio statybos yra tekę prisidėti ir jam. Todėl, kaip yra prisipažinęs rašytojas, tai – tarsi simbolis ar su niekuo nepalyginama rišamoji medžiaga: tiltelis tebestovi, vadinasi, viskas, kas buvo – nepražuvo, galima gyventi toliau.

Tame kadaise eiliniame miesto rajone dabar yra ir K. Jankausko vardu pavadinta gatvė.

Šiauliuose, būdamas penkiolikos, K. Jankauskas pradėjo ir darbo karjerą – kelio meistro raštininku prie geležinkelio, ir toji pirmoji tarnyba su pabėgiais, šviesoforais, traukinių bildesiu visam gyvenimui liko kaip šviesiausias atsiminimas. Tai akivaizdu jau iš pirmojo, plačiai nuskambėjusio romano *Jaunystė prie traukinio*, pasirodžiusio 1936 metais, taip pat iš kitų knygų, kuriose geležinkelis ir su juo susiję žmonės jam visada buvo ypatingais.

Nežinau Šiaulius labiau mylėjusio ir ilgiems dešimtmečiams labiau pamiršto rašytojo kaip K. Jankauskas. Tai jo kažkada užrašyti žodžiai: „Nėra man brangesnio ir gražesnio miesto už Šiaulius“. Deja, būta ir kitokio pasakymo: „Tiek metų nereikėjo, apsieisite ir dabar“. Tai buvo pasakyta nepiktai, pavargusiu balsu, tariantis telefonu dėl susitikimo 1988 metais. Žinant, kad ilgam iš literatūrinio pasaulio buvo išnykęs K. Jankausko vardas, o oficialieji Šiauliai tokio vardo turbūt net nebuvo girdėję, tai labai suprantama.

Taip, iki sovietinės okupacijos spėjusiam savo romanais ir apsakom išpopuliarėti (dar buvo išleisti *Vieškelyje plytų vežimai*, *Dulkini batai* – abi 1938, *Juodojo milžino žmonės* – 1939, *Žygyje* – 1940) K. Jankauskui buvo lemta ilgam nutilti – pokaryje rašytojas nuteisiamas 25 metams už vokiečiųmetėje išspausdintus du antitarybinius apsakymus. Nors jam buvo aiškinama, kad už 1943 ir 1944 metais išleistus *Varpus* nebūtų baudė, kiek čia teisybės, sunku pasakyti.

Todėl nenuostabu, kad, prasidėjus Atgimimui, atnaujinant *Varpų* leidimą, ne vienas Šiaulių valdininkas sakė pirmą sykį girdįs tokio rašytojo pavardę. Ir būtinai pridėdavo: šiauliečiai žino tik prekybininką Jankauską (buvo toks Prekybos valdybos viršininkas).

Ar šiandien yra kitaip? Ne taip paprasta atsakyti.

Ačiū Šiaulių apskrities Povilo Višinskio viešajai bibliotekai, nepamiršusiai K. Jankausko ir surengusiai rašytojui skirtą parodą. Kad kas nors K. Jankausko gimtajame mieste būtų suorganizuota kitur, pavyzdžiui, Jovaro name – literatūros muziejuje, neteko girdėti. Nuoširdžiai džiaugiuosi, kad jubiliejinę rašytojo gimimo dieną jo atminimas pagerbtas Maironio lietuvių literatūros muziejuje Kaune, o lapkričio 27-ąją – Lietuvos rašytojų sąjungos klube Vilniuje.

Žinoma, geriausia pažintis su rašytoju – jo knygos. Belieka apgailestauti, kad iki šiol nepakartotas nė vienas romanas ar apysaka, išleista iki 1940 metų. Tačiau ne mažesnio dėmesio vertos ir tos knygos, kurios išėjo jau šiais laikais. Ypač – autobiografiniai romanai *Ne pirmas kartas*

(1988 ir 1933), kuriuose – labai daug Šiaulių, taip pat lagerio apsakymai „Dvi galaktikos“ (1990) – pieštuku lageriuose parašyti kūriniai, rizikuojant siųsti į Lietuvą ir išsaugoti žmonos Aleksandros. *Varpų* redakcija 1995 metais išleido naujausią K. Jankausko kūrinių knygą „Šermukšnis prie ežero“ (apysaka ir apsakymai).

Nemaža kūrybos dalis ne tik susijusi su Šiauliais ir šiauliečiais, bet ir gimusi čia. O plačiai nuskambėjusių, pelniusių solidžiausio literatūros almanacho vardą *Varpų* atsiradimas plačiai pavaizduotas romano *Ne pirmas kartas* pirmajame tome. Su tikromis pavardėmis (išskyrus pagrindinį herojų – rašytoją, vadinamą kitu vardu).

Ne vieną su pirmaisiais *Varpais* susijusį įvykį šių eilučių autoriui yra pasakojęs ir pats K. Jankauskas. Kartu prisimindamas studijų metus Kaune, kur viename kurse mokėsi su Bernardu Brazdžioniu, kur profesoriavo į literatūrą palydėję Balys Sruoga ir Vincas Krėvė, kur gimė daugybė literatūrinių pažinčių, labai pravertusių redaguojant solidųjį leidinį.

Kai B. Sruogos ir V. Krėvės iniciatyva *Skynimų* trečiajame numeryje (1933 m.) buvo išspausdintas pirmasis K. Jankausko apsakymas, jį pradėjo spausdinti *Lietuvos aidas*, *Naujoji Romuva*, *Zidiny*.

Studijuodamas Vytauto Didžiojo universitete K. Jankauskas gyveno viename kambarėlyje su Henriku Radausku, kuris buvo ne tik originalus poetas, bet ir ne mažiau originali asmenybė. Jis net buvo paskirstęs laiką, kada kuriam tas kambarelis priklausė. Kartą, grįžęs anksčiau, nes smarkiai lijo ir nebebuvo kur dėtis, iš kolegų K. Jankauskas susilaukė didelių priekaištų – mat šis rašęs ir jam buvo sutrukdytos priklausiusios popietinės valandos.

O debiuto išvakarėse tas pats H. Radauskas vis aiškino: „Jei nedebiutuosi iki trisdešimties, liksi nežinomas“. K. Jankauskui kaip tik ėjo trisdešimtieji, kai pasirodė romanas *Jaunystė prie traukinio*, kurį išgyrė net pats Vincas Mykolaitis-Putinas. Tos knygos redaktoriui „Sakalo“ bendrovė buvo paskyrusi B. Brazdžionį. Romano

autorius ir praėjus pusšimčiui metų džiaugėsi, kad redaktorių „beveik nelietė teksto“.

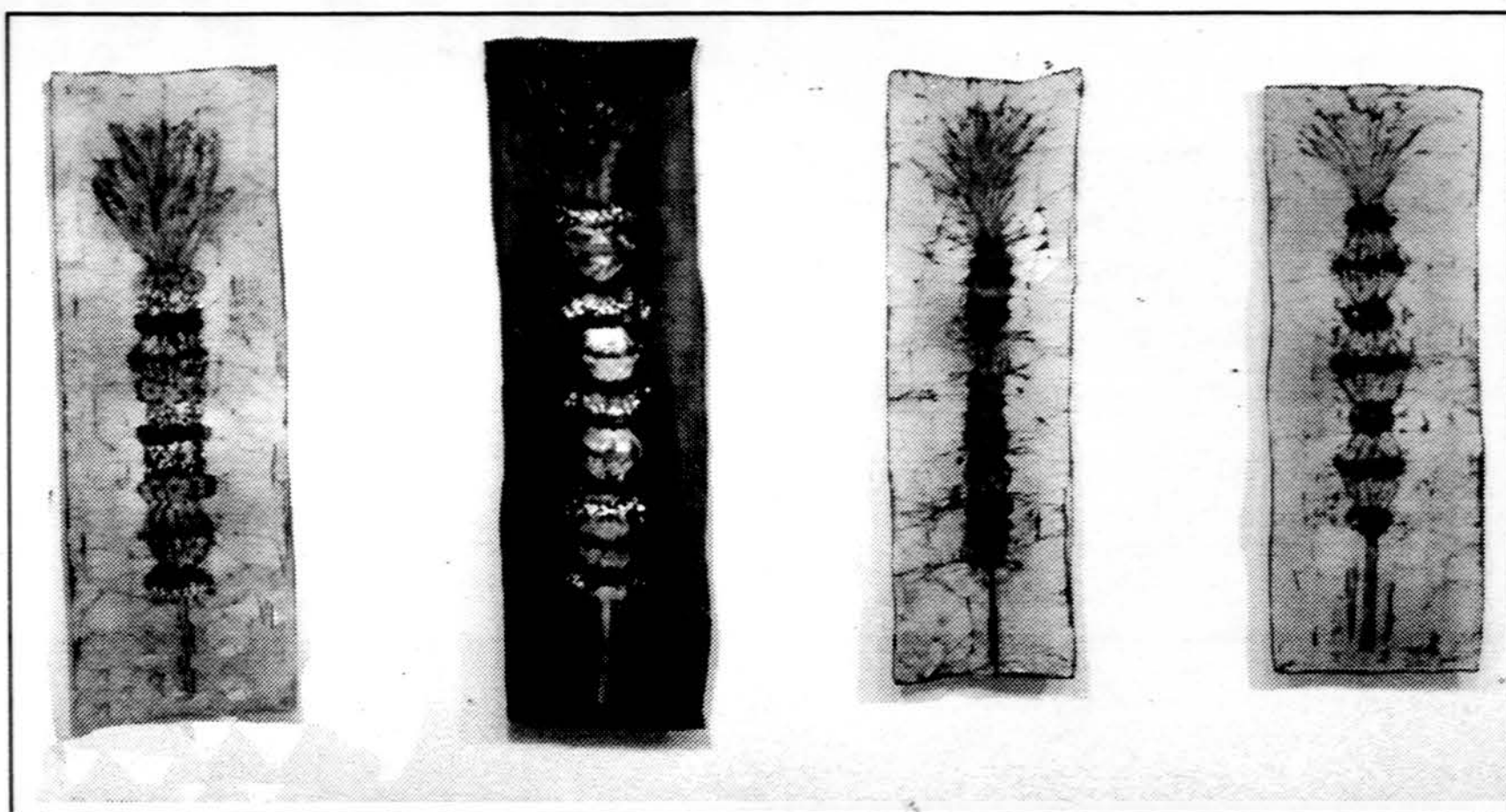
Tarp ryškiausių jaunystės prisiminimų – pažintys ir bičiulystė su plačiai žinomais šiauliečiais – būsimo Sorbonos universiteto profesoriumi, o tuomet kolega gimnazijoje ir *Varpų* sumanytoju Algirdu Julium Greimu, ligoninės direktoriumi ir *Varpų* mecenatu Domu Jasaičiu, dramos teatro literatūrinės dalies vedėju poetu Faustu Kirša, Šiauliuose parašiusiu K. Jankauskui skirtą eilėraštį „Senis ir senele“. Parašiusi, nes jis jam „įlindo į smegenis su tais savo geležinkelinkais“. K. Jankauskui tas eilėraštis buvo ypatingai brangus, nes poetas labai atspėjo jo pasaulėjautą; pirmojo redaktoriaus prašymu jį įdėjo me į atnaujintus „Varpus“.

Apsakymai „Krintas vanduo“ ir „Pirmas ešelonas“ taip pat parašyti Šiauliuose. Pastarasis turi konkretų pagrindą – 1941 m. birželio 14 d. į tremtį buvo išvežta rašytojo sesers Janinos šeima. Vaisvilos, išvežti iš jų namo Rūdės g. 11a, buvo niekuo neišsiskirianti šiauliečių šeima. Nebent tuo, kad turėjo savo rankomis pasistatytą namą, prie kurio statybos per studentiškas atostogas yra prisidėjęs ir Kazys.

Tuomet K. Jankauskas mokytojavo gimnazijoje ir, kol ešelonas su nelaimingaisiais stovėjo geležinkelio stotyje, pasirūpino, kad sesers dukrai abiturientei Reginai būtų išrašytas brandos atestatas. Tiesa, nors sargybinis už lašinius prižadėjo jį perduoti, mergina taip ir išvažiavo į tolimąją šiaurę be šio svarbaus dokumento. Vaisvilos atsidūrė prie Laptevų jūros. O praėjus devyneriems metams į lagerį pateko ir rašytojas.

K. Jankauskas yra pasakojęs, kad išvežtosios sesers Janinos name, artėjant antrajai sovietinei okupacijai, buvo paslėpus *Varpų* archyvą. Yra išlikusi ir rašytojo ranka nubraižyta schema, kur tiksliai toji slaptavietė buvusi. Deja, bandymas to archyvo ieškoti jau po karo buvo nesėkmingas. Kažkoku būdu tik vienas kitas rankraštis pateko

Nukelta į 7 psl.

Atgijusi batika

IEVA ŠADZEVIČIENĖ

Taikomosios dekoratyvinės dailės dirbinių randama jau paleolito epochoje – tai viena seniausių dailės rūšių. Batika, kaip audinių dekoravimo technika, kilusi iš Indonezijos, XVII amžiuje išplitusi Europoje, taip pat turi galias kūrybines tradicijas. Irenos Šaparnienės parodoje „Verbos ir spalvos ant šilko“, neseniai veikusioje veikiančioje Čiurlionio meno galerijoje, Jaunimo centre, batikos kūriniai apjungdami dekoratyvinio meno funkciją, priartėja prie vaizduojamosios dailės: čia fotografijos perkeliama ant šilko, susilieja tapybiškos spalvos (pvz.: keturių darbų ciklas „Miesto spalvos ir kėdės“ (2007)), eksperimentuojama perregimų šilko audinių tekstūra. Abstrakčiosios formos apjungiamos su konkrečiomis detalėmis (pvz.: „Tokio mano saulė“ (2006)), nepraradami intensyvumo dažai batikai išsilieja akvareliniu lengvumu. Dailininkės kūriniai kupini asmeninės nostalgijos, emocinių nuotaikų, pojūčių ir meninių – dekoratyvinių ieškojimų.

Irena Šaparnienė šioje parodoje eksponuoja savo naujausių batikos darbų seriją, kur verbos – autentiškas lietuviškosios kultūros simbolis – tampa pagrindiniu kūrinių objektu. Įdomus penkių darbų ciklas „Verbos“ (2007), kuriame ant vertikalų pailgų šilko fonų rikiuojasi įvairiaspalvės tradicinės verbos. Švelniai kontrastuoja šiltų spalvų fonai, besikeičiantys nuo tamsiai rudai raudonų iki rusvai balsvai pilkšvų pustonių. Žaismingai derinamas pačių verbų koloritas: šalia žalios sušvinta oranžinė, mėlyna, raudona, tarp gelsvų kviečių varpų sužybsi balti purių žiedų taškeliai, šviesiai melsvi ornamentai. Tautiškas ir krikščioniškas verbos motyvas Lietuvai gan egzotiškose batikose tampa savarankišku meno kūriniu.

Nemaža dalis batikų, eksponuojamų parodoje „Verbos ir spalvos ant šilko“, linksta į abstrakčiąją dailę. Nors dailininkė neatsisako smulkių realistinių detalių, vis dėlto esminiai kūrinių elementai išreiškiami geometrizuotomis formomis. „Atminties prašviesėjimuose (Florencija)“ (2006) gilių mėlynos fone dominuoja gyvas ir mirguliuojantis apverstas rusvas trikampis. Fonas ir piltuvo pavidalo trikampis apjungiami pailgais lapelių – šiltai raudonos spalvos akies pavidalo „krantinčiais elementais“. Čia netikėtai atsiveria „atminties nuotrupos“: keletas iš jų „žvelgia“ seno miesto architektūriniams detalėms, kaip netikėtai išsprūdę iš pašonės saugojami atsiminimai.

Išdidintas ir perkirstas pusiau „akies“ elementas atsikartoja darbe „Trys bokštai

(Kulkos)“ (2006). Trys apvalinių trikampių smailiomis viršūnėmis formos, šviečia aktyvia raudona spalva, kuri sušvelninama ir dekoruojama įvilytais rytietiškais ornamentais. Pilkai melsvam fone pradeginamos skylutės, šilkas įgauna apčiuopiamumo ir erdviškumo.

Pailgasis „akies“ elementas atsikartoja ir „Smėlio laikrodyje“ (2006), kur išdeginta batika ant šilko apjungiamą su klijuota fotografija, kaip ir „Namuke“ (2007), sušvintančiame skirtinga spalvų gama. „Namukas“, sukurtas ant šilko klijuoto skeno technika, „renčiamas“ iš pasendintų laikraščių. Švelniame šiltai melsvame fone, išdėstomos nurudintos, kiek sužibantios auksu, laikraščio atplaišos – namų istorija kuriama išgyventų akimirkų, dienų atminimu.

Ekspresyviame „Pienių lauke“ (2007) balsvas „akies“ elementas, apvedamas raudonu lūpų formos lanku, išdegintas, „pradrąskytas“ šilkas, netikėtai kontrastuoja su tamsiai rudu kryžiumi.

Irena Šaparnienė savo kūriniuose didelį dėmesį skiria spalvai. Kai kurios batikos netgi priartėja prie tapybinių ieškojimų. Keturių darbų ciklas „Miesto spalvos ir kėdės kompozicija“ (2007) kuriamas ant šilko perkeltos fotografijos fone. Čia susinivelioja namų interjero (kėdė), eksterjero (gatvės pastatų fasadai) santykis: fonuose švyti oranžiniai auksinė, jusli violetinė, darbai apjungiami sodrios mėlynos spalvos užliejimais, baltais pataškymais, juos persmelkia nostalgiska atsiminimų (matyto miesto, suabstraktintų kryžių, savo istoriją turinčios ir tuo reikšmingos kėdės) nuotaka.

Begalinis tolimųjų galaktikų šauksmas,

Irena Šaparnienė savo batikos darbuose apjungia ne tik novatoriškas fotografijas ir tradicinės batikos metodų derinimo technikas, bet ir priartina taikomios dailės kūrinius prie tapybinės vaizduojamojo meno raiškos.

įamžintas „Arklio Nebuloje“ (2004), kur ryškios raudonos spalvos persilieja į rudas, pilkšvai melsvas, žybsi baltas vis dar besivystančio kūrybinio kosminio proceso centras, pabiręs mažais šviesos taškais į visas puses.

Kitos dailininkės sukurtos batikos išlieka artimesnės savo dailiosios tekstilės sričiai: „Debesėlis“ (2007), „Suknelė pavasario lietui“ (2005). Tuo pačiu darbai atsiplėšia nuo lygios plokštumos, įgauna apčiuopiamumo. Tamsiai pilkame „Debesėlyje“ išdegtos lašelių formos skylutės, virsta pačiais lašeliais, pakibusiais po juo; „Suknelėje pavasario lietui“ ir perregimas šilko fonas ir pati rausva suknelė „nubarstoma“ pavasariniais oranžinių pakalnučių žiedų ornamentais, šilko išdeginimo būdu besvorio atkartojančiais oro virpesį.

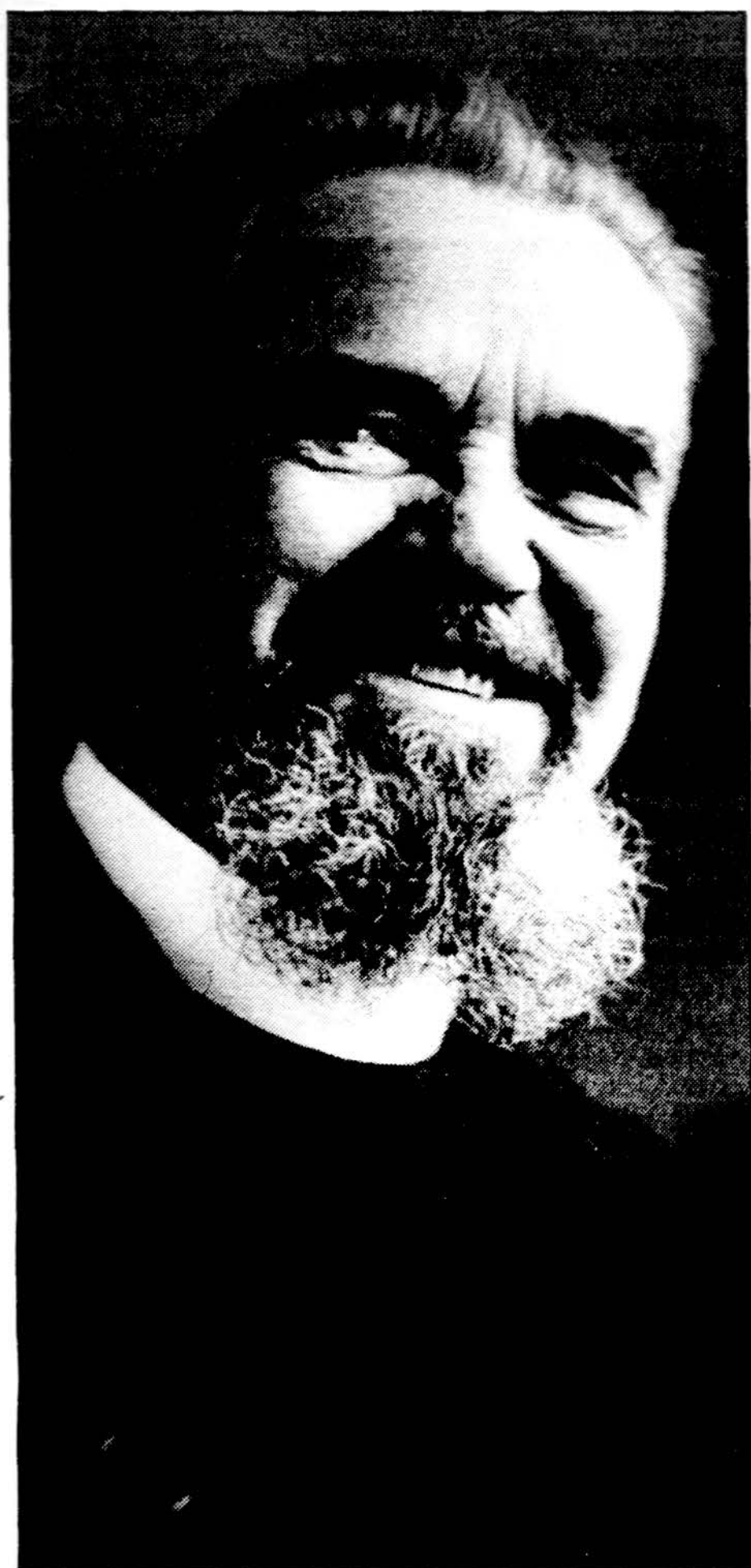
Irena Šaparnienė savo batikos darbuose apjungia ne tik novatoriškas fotografijas ir tradicinės batikos metodų derinimo technikas, bet ir priartina taikomios dailės kūrinius prie tapybinės vaizduojamojo meno raiškos. Subtiliai ir išraiškingai naudojamos spalvos persipina su fotodetalių fragmentais, pradegininti šilkiniai audiniai tekstūrizuojami. ▲

Irena Šaparnienė (dešinėje) tarp savo svečių parodos atidarymo metu.

Jono Kuprio nuotrauka

PRELATAS MYKOLAS KRUPAVIČIUS

PRELATAS MYKOLAS KRUPAVIČIUS

Šiuo pavadinimu neseniai *Versus aureus* leidykla išspausdino straipsnių rinkinį apie didžią asmenybę, kuri padarė neišdildomą įtaką Lietuvai tiek savo politine, tiek visuomenine, tiek dvasine veikla. Straipsnių rinkinio sudarytojai yra dr. Aldona Vasiliauskienė ir doc. dr. Edvardas Kriščiūnas. Čia pateikiame trijų straipsnių santraukas, kuriose yra atsakymas į tris klausimus:

- Kas jį motyvavo?
- Ko jis siekė?
- Kas, vertinant jo veiklą, daroma?

Prelato Mykolo Krupavičiaus suplanuota ir 1923-1926 metais įgyvendinta žemės ūkio reforma padėjo pagrindus Lietuvos nepriklausomybei ir demokratijai: pagerino socialines sąlygas kaime, pakėlė žemės našumą, sumažino priešpriešą visuomenėje, sustiprino tautos atsparumą prieš socialinės lygybės rojų žadančią komunizmo įtaką iš Rytų.

Kun. Vytautas Bagdanavičius, MIC
Krupavičiaus kunigystė

Kadangi prel. M. Krupavičius daug kuo buvo – ir politikas, ir visuomenininkas, ir Lietuvos žemės ūkio reformuotojas – kai kada keliamas klausimas, koks jis buvo ar nebuvo kunigas. Į tai tinkamą atsakymą duoda šio straipsnio autorius: „Jis yra drausmingas bažnytinės organizacijos ir jos kunigijos narys. Jis yra net didelis Bažnyčios autoriteto gerbėjas... Tik per kunigystę jis įėjo į visas kitas savo reikšimosi sritis”.

Šio straipsnio autorius savo žinias ypač semia iš paties prelato parašytos knygos *Kunigas Dievo ir žmonių tarnyboje*. Toje knygoje pats autorius – kunigas išreiškia savo esmines pažiūras į kunigystę, kurias jis pats savo gyvenime įkūnijo.

Kun. Bagdanavičius aiškina, kad „Krupavičiui pirmoje eilėje rūpi, būtent: konkretus žmogus su savo ieškojimais ir su savo doriniais trūkumais. Jam rūpi realus žmogus, nepaisant jo tikėjimo ir doros trūkumo”.

Aptardamas Bažnyčią prelatas pasisavina popiežiaus Pijaus XII bendruomeninį (ne juridinį) apibūdinimą: ji yra žmonių bendruomenė, esanti antgamtinės malonės įtakoje, kuri siekia Dievo sūnų vertybe ir darnaus visų jėgų išvystymo, statydama galingą žmonių gyvenimo pastatą.

Pagal Krupavičių, religinis gyvenimas negali būti atsietas nuo jo aplinkos. Žmogus turi praktikuoti religinį gyvenimą visa savo aplinka. „Tai padeda mus suprasti” – teigia jis – „kodėl Krupavičius ėmėsi žemės reformos kaip religinio uždavinio. Jam žmogiška aplinka turi atitikti atpirktą žmogų”.

Kitiems dalydamas žemes, prelatas pats sau jokio žemės gabalo nenorėjo. Jam žmogišką aplinką sudaro žmonių bendruomenė. Tad žmonių susibūrimai, susirinkimai, diskusijos yra tikroji jo gyvenimo vieta. „Ji domina būrys žmonių, besitariąs savo reikalais. Ir tame gyvame sambūryje jis mato žmogiškiausią aplinką”. Krupavičius skatina kunigus nesitenkinti sakykla ir klausykla, kaip bendravimo būdu su pasauliečiais: „Mes turime su jais susitikti laisvose diskusijose ne kaip teisėjai ir autoritetai, bet kaip lygūs su lygiais” (p. 22). Kaip tik dėl Dievo jiems suteikto aukšto pašaukimo tarpininkauti tarp žmonių ir Jo paties, kunigai „jaučia savo menkumą, savo nevertumą tokiai Dievo tarnybai” (p. 79).

Pagal Krupavičių, „žmogiškajai aplinkai”, bendruomenę apsupančius santykiams priklauso ir „socialiniai klausimai” – žmogaus nuosavybės, jo uždario ir apskritai pragyvenimo reikalai. „Bažnyčia sunkiai nusikalstų savo pašaukimui, jei iš savo veiklos išbrauktų socialinį klausimą” (p. 346). Apie teisingumą toje srityje daug rūpinosi ir rašė 20-ojo amžiaus popiežiai: Leonas XIII, Pijus XI ir Pijus XII. Tuo teisingumo reikalu persiėmė ir prel. M. Krupavičius. Savo knygoje apie kunigystę ta atsakomybė jis dalinasi su kitais Lietuvos kunigais. Matydamas reikalą, jis metėsi į darbą reformuoti žemės ūkį Lietuvoje.

Dr. Algimantas Kurlavičius
Kovotojas už žemę ir ūkininką

Žemės reformos įstatymas buvo nepriklausomybę atgavusios Lietuvos Seimo dėmesio centre jau nuo 1919 metų. Tačiau politinės partijos tą reformą labai skirtingai suprato. Pavyzdžiui, socialdemokratai ir socialistai liaudininkai tvirtino, kad žemė turi būti iš visų atimta, priklausytą valstybei, o ūkininkams ji būtų tik nuomojama.

1920 m. Steigiamajame Seimo rinkimus didele persvara laimėjo krikščionių demokratų blokas, galįs nulemti visą seimo darbą. Kun. M. Krupavičiaus siūlomos žemės reformos principai iš pradžių atrodė per nepriimtini ne tik kairiesiems, bet ir daliai krikščionių demokratų. Tačiau jis sugebėjo įtikinti bent dešiniuosius, kad jo principai yra grindžiami krikščioniška morale ir teisingumu (jis naujojo ir vyskupo Jurgio Matulaičio studiją) ir kad tai bus bendrai krašto gerovei, jei žemė, net atimta iš didelių dvarų bus dalinama atsakingiems mažžemiams, bežemiams ir už krašto laisvę kovojusiems savanoriams.

Kun. M. Krupavičius ėjo žemės ūkio ministro pareigas nuo 1923 iki 1926 metų. Per tuos metus buvo įvykdyta 59 procentais užsibrėžtų reformos darbų. 35,000 naujakurių gavo žemės. Kažin ar kas kitas būtų galėjęs tokį darbą atlikti: reikėjo nepalaužiamo ryžto asmenybės. Tokia asmenybė buvo kun. M. Krupavičius.

Straipsnio autorius doc. dr. A. Kurlavičius pažymi šios žemės reformos vaisius: „Priimta žemės reforma iš pamatų pakeitė žemės valdybą Lietuvoje... Buvo sudarytos sąlygos tarptautiniam ir vidutiniam ūkiui... padėjo pagrindus Lietuvos nepriklausomybei – sumažino socialinę priešpriešą, bolševikų propagandą padarė nevaisingą... Nepasitvirtino dvarininkų skleidžiami gandai, kad naujakuriai nemokės dirbti žemės, nepajėgs joje įsikurti. Lietuvos ūkiai smarkiai pakilo ekonomiškai, pralenkė senus dvarus... Pagerėjo socialiniai reikalai kaime, sustiprėjo lietuvių, padidėjo žemių našumas. Užguitas lietuvis pasijuto tvirtai bestovįs ant savo žemės. Galima tik spėlioti, kas būtų likę iš lietuvių tautos, jei rusų sovietinė santvarka Lietuvoje būtų radusi užguitą dvaro kumetį, o ne savarankišką, savo vertę pajutusį ūkininką”. Nenoromis šios žemės reformos reikšmę pripažino net bolševikų vadai.

Straipsnio autorius, remdamasis Petro Maldeikio teigimais, taip užbaigia savo straipsnį: „Be nepriklausomybės atgavimo, jokie kiti įvykiai taip nepakeitė Lietuvos ūkinės struktūros ir socialinių santykių, nesustiprino tautos atsparumo, kiek Lietuvoje įvykdyta žemės reforma. Petro Maldeikio žodžiais, toji

„Bažnyčia sunkiai nusikalstų savo pašaukimui, jei iš savo veiklos išbrauktų socialinį klausimą”.

Lietuvoje įvykdyta ekonominė ir socialinė reforma atrodo kaip mūsų tautos genijaus mostas pakeisti Lietuvos vaizdą, kaip šviesi mūsų tautos pastanga pakilti iš ekonominės ir socialinės nelygybės į šviesesnę demokratiškesnę gyvenimą”.

Dr. Aldona Vasiliauskienė Išamžinimo realijos ir vizijos

Šiame straipsnyje pateikiama planų ir darbų apžvalga 2005 m. įsisteigusios iniciatyvinės grupės, kurios tikslas yra „kuo plačiau ir gausiau paskleisti žinių apie prel. M. Krupavičių: visuomenę su pažindinti su jo gyvenimu, atliktais darbais – organizuoti jo palaikų perkėlimą į Tėvynę, taigi įvykdyti jo pageidavimą išsėsti gimtoje žemėje”.

Trumpu laiku atlikta daug darbų.

Lietuvoje

Prel. M. Krupavičiaus vardas buvo garsintas žodžiu, raštu ir vaizdu. Buvo organizuotos konferencijos, skaityti pranešimai. Mokyklose buvo organizuotos integruotos pamokos; pokalbiuose buvo kalbama apie prelato gyvenimą, nuveiktus darbus ir jo pavyzdį šiems laikams. Jaunimui buvo surengtas dviračių žygis. Išspausdintos knygos, straipsniai moksliniuose leidiniuose ir populiariojoje spaudoje, išleisti naujai suredaguoti jo atsiminimai.

Išamžinant prel. M. Krupavičiaus vardą Lietuvoje, buvo pasirūpinta, kad jo vardu būtų pavadintos gatvės Kaune, Marijampolėje, Balbieriškyje, pastatyti koplytstulpiai Balbieriškyje, atidengtos memorialinės lentos Kaune ir Balbieriškyje, surengtos ekslibristų parodos Kaune ir Marijampolėje.

Išėivijoje (t.y. JAV)

JAV lietuvių Visuomeninis komitetas irgi įvairiais būdais garsino prel. M. Krupavičiaus vardą, o taip pat ypač rūpinosi prelato palaikų perkėlimu iš Čikagos į Kauną, į Kristaus Prisikėlimo bažnyčios šventorių. Komitetas rinko lėšas, kurios buvo reikalingos, kad būtų įgyvendintas prelato testamentinis noras amžinai išsėsti Tėvynėje.

Prel. M. Krupavičiaus palaikų išlydėjimo iš JAV, sutikimo Lietuvoje ir perlaidojimo apeigos buvo itin iškilmingos. Straipsnio autorė daro tokias išvadas:

„Pradėti darbai buvę vizijomis – tapo realijomis dėka daugelio žmonių nuoširdaus pasiaukojimo darbo. Žmonių, kuriems prelato Mykolo Krupavičiaus asmenybė buvo brangi ir sava, kurie gilinosi į jo veiklą ir stengėsi kuo plačiausiai skleisti žinias apie prelata. Atlikti darbai kelia naujas vizijas, naujas idėjas, skatina naujas viltis bendram darbui.

Kauno Kristaus Prisikėlimo bažnyčia ir prelato M. Krupavičiaus sugrįžimas į Lietuvą turėtų paskatinti ieškoti skirtingų pažiūrų partijas dialogo, savitarpio supratimo bendriems kilniems darbams keliant dvasingumą tautos ir valstybės suklestėjimui”. ▲

Su juvelyriška stygų derme

Kovo dienomis keliose Los Angeles vietovėse koncertavo Vilniaus styginis kvartetas. Pirmą koncertą pradėjo sekmadienį, kovo 25 d., moderniai prabangiame „Silvertop” name, su „apkūnėmis” bielijų kainomis. Mat iš ten galima buvo stebėti įspūdingą Los Angeles miesto vaizdą. Ir pasivaikinti delikatesais.

Antras koncertas vyko pirmadienį vakare Cal State Northridge universiteto auditorijoje. Antradienio koncertas kovo 27 d. vakare – jau Los Angeles apskrityje pietryčiuose, Cal State Long Beach universitete. Trečiadienio vakare – dangoraižių užkariautame Westwoode, ne per toliausiai nuo UCLA universiteto, Sinajaus šventovėje (*Sinai Temple*). Reto dydžio, skoningai sukonstruota auditorija su gera akustika. Čia „Music Guild” bendrija pastoviai rengia iškiliausių instrumentalistų koncertus. Pirmiausia jie vyksta minėtose Northridge ir Long Beach salėse. Tad į Sinajaus auditoriją atlikėjai ateina itin įsimiklinę. Lietuviams priklausė kovo mėnuo, o balandžio vidurio dienomis su savo muzikiniu įgūdžiu pasirodys Sankt Peterburgo styginis kvartetas.

Vilniečių ketveriukę sudarė: vadovė smuikininkė Audronė Vainiūnaitė; smuikininkas Artūras Šilalė, Girdutis Jakaitis (antras smuikas) ir violončelistas Augustinas Vasiliauskas. Kvartetas, debiutavęs 1965 ir 1972 m. kvartetų varžybose Liege, Belgijoje, pelnęs aukščiausią prizą, lig šiol jau yra atlikęs daugiau nei 2,500 koncertų Europoje ir kituose žemynuose. Kasmet maždaug 80.

Trečiadienį – sugroti trys kūriniai. Pradėta su L. Beethoveno (1770-1827) Kvartetu Ddur, op. 18, Nr. 3. Anksčiau skelbti ir kitur turbūt atlikti – M. Ravelio kvartetas F d-ur

Vilniaus styginis kvartetas. Iš k.: Augustinas Vasiliauskas, Artūras Šilalė, Audronė Vainiūnaitė ir Girdutis Jakaitis.

ir E. Griego styginis kvartetas Ddur (nebaigtas) Sinajaus šventovėje nebuvo atliktami. Jų vietoje, kaip antras programos kūrinys, suskambo vaizduotė ir kraują kaitinantis čekų kompozitoriaus (žuvusio kace) Erwin Schulhoff (1894-1942) kūrinys. Pasak Evgeny Zolotoi pastabų programoje, Schulhoff buvo paveiktas čekų šokių tradicijos, bet linkęs į naujoves. Na, ir žydų temperamento proveržiai buvo užburiančiai išryškinti vilniečių stygose. Skambėjo šio kūrinio dalys: Alla valse viennese, Alla serenata, Alla szeca, Alla tango milonga ir pabaigoje šėlstanti Alla tarantella. Itališkas „alla” reiškia lyginimą su kuo nors, arba „kaip”.

Išvardinsiu ir minėto Beethoveno kūrinio dalis, kurias visada jungia kilnus muzikinis mąstymas, tiksliai suprastas lietuvių atlikėjų: Allegro, Andante con motto, Alle-

gro, Presto. Visas tas dalis sujungė ir atlikimo dermė.

Po pertraukos suskambo Čaikovskio Styginis kvartetas Nr. 1 Ddur, op. 11, vadinamas „Akordeonu”: Moderato e semplice, Andante cantabile, Scherzo: Allegro con tanto, Finale Allegro giusto. Esu šio žanro tik mėgėjas. Klausydamas muzikos ne analizuoju, bet klausau įsijausdamas. Pastebėjau, kad mano priekyje sėdinti senyva klausytoja visu savo kūnu reagojo į Čaikovskio romantiškai melodingą, nepaprastai subtiliai atliekamą Andante cantabile. Tai širdies muzika. Ir visus baigtus dalykus senolė palydėjo atsisostojusi – plojimu ir šūksniais. O kai kurių klausytojų (jų buvo ganėtinai daug) keliama nykščiai į viršų reiškė, kad Vilniaus styginis kvartetas grojo labai gerai.

Pranas Visvydas

Amžinai jaunas idealistas

Atkelta iš 4 psl.

į „Aušros” muziejų. Pažįstami K. Jankauskui pasakojo, kad *Varpų* popieriais buvo nusėtas visas kiemas. Didžiąją daugumą sunaikino nedori žmonės, ieškoję išvežtųjų namuose brangenybių.

Sugrįžus iš lagerio K. Jankauskui pavyko įsidarbinti vienos Kauno mokyklos bibliotekoje. Rašė, tačiau tik į *stalčių*. Vienas bandymas spausdintis dar buvo 1959 metais – išleido apsakymų knygą „Kario kaštonai”. Tačiau tarybinio rašytojo tapti taip ir nepajėgė ir vėl nutilo net ketvirčiui amžiaus.

Sovietmečiu rašytojas buvavo ir Šiauliuose. Čia apsilankydavo brolių ir seserų šeimose. K. Jankausko, kuris pats puikiai plaukiojo, kiekvieną rytą pradėdavo mankštą, nepraleisdavo futbolo rungtynių, giminėje buvo pagarsėjusių sportininkų. Tai – šiauliečiai pusbroliai Bernardas ir Ronaldas Jankauskai. Pirmasis jų – boksininkas, kariuomenėje tapęs Baltijos laivyno bokso čempionu, kitas – futbolininkas, žaidęs už Šiaulių „Elnią”, vienu metu buvęs komandos kapitonu.

O Kaune K. Jankauską dažnai aplankydavo buvusios Šiaulių gimnazijos, kurioje rašytojas mokytojavo, mokinės. Jos ir šiandien jį vadina *tikru* mokytoju, kurio dėka ne viena pasirinko lietuvių kalbos ir literatūros studijas.

Nemažai K. Jankausko kolegų atsidūrė užatlatėje. Rašytojas yra sakęs, kad pats niekada apie tokią galiybę negalvojęs. Nors ir supratęs, kad galis visko sulaukti. Kai kas iš jaunystės draugų išėivijų pyko, kai K.

Jankauskas juos viešai pavadino keliautojais. Bene tiksliausias jo požiūris šiuo klausimu išreikštas viename laiške (1989 m. spalio 11 d.), skirtame buvusiam mokinei Valerijai Mockienei: „Susitikdamas su Amerikos lietuviu visada pajuntu, kad jie nuo Lietuvos visiškai atitrūkę, gyvent Lietuvoje ir nenori, ir negali. Tai – atsilupusi mūsų tautos dalis. Džiaugiuosi, kad mano buvusios mokinės kitokios”.

K. Jankauskas džiaugėsi atnaujintais *Varpais*. Pergveno, kad jie netaptų parapijiniais. Negailejo patarimų, paskatinių. Susitikus visada žavėjo mokėjimu viską vertinti neskubant, ramiai. Nors buvo nepelnytai patyręs didelių skriaudų, neturėjo normalių sąlygų kurti, nieko nekaltino, nesiguodė.

Mirė K. Jankauskas 1996 m. gegužės 1 d. Pirmasis literatūrinės *Varpų* premijos laureatas prozininkas Vytautas Martinkus atsisveikindamas kalbėjo: „Iš biografinių nuotrupų Kazys Jankauskas savo impresyvia plunksna kūrė laisvės salas, kūrė laisvės debesis, pilnus melancholiškos ramybės ir keistos fantastinės realybės. Debessys plaukė viršum geležinkelio bėgių į visas keturias pasaulio šalis, plaukė Viešpaties linkui, o salas sklavė po geležinkelio pabėgiais beprasiverianti prievarotos, išdavystės ir kitokių nuodėmių jūra. Tos debesis, to salyno valdovas – inteligentas su darbininko rankom, autoriaus *alter ego*, jo turtas – nebent giedra nuotaika, o šiaip – ‘apiplyšęs, alkanas, pagal širdies įstatymą gyvenantis žmogus”.

Toks atmintyje ir liko – amžinai jaunas idealistas iš *Jaunystės prie traukinio*. ▲

ATŠVAITAI

TEATRAS

Keliaujantis režisierius

Režisierius Gytis Padegimas yra keliaujantis režisierius. Buvo Kaune, trumpai stabtelėjo Šiauliuose, ilgiau pabuvo Klaipėdoje.

Įdomi jo tematika. Prieš keletą metų Kaune pastatė įdomią žmogaus likimo dramą *Per plauką nuo žūties*: įvairių globalinių katastrofų ištiktas, dinosauros ir mamutams žūstant, žmogus išlieka gyvas.

Susirūpino žmogaus gyvybės nebevertinimu, ypač Lietuvoje – kad ir Lietuvos keliuose.

Įdėjo tai į popiežiaus Jono Pauliaus II propaguojamą gyvybės kultūros kontekstą, Šiaulių dramos teatre pastatė gyvybės ir mirties temą vaizduojančią pjesę *Labai paprasta istorija*. Jis teigė: „Spektaklyje keliama takoskyros tarp gyvybės ir mirties kultūrų, apie kurias visą laiką kalbėjo popiežius Jonas Paulius II, tema. Ji labai aktuali Lietuvai... Pagarbos gyvybei tema, mano manymu, yra viena svarbiausių”.

Rugėjo mėnesį Paryžiuje ruošiamoje pasaulinėje konferencijoje „M. Čechov kelias“, kuri apžvelgs ir įvertins šio vieno žymiausių 20-ojo amžiaus teatro novatorių kūrybinį palikimą bei įtaką teatriniam procesams pasaulio mastu, rež. G. Padegimas skaitys pranešimą apie M. Čechovo pedagoginę veiklą Lietuvoje (pagal www.bernardinai.lt).

HAGIOGRAFIJA

Jos svarba kultūrai

Kultūrai didelę įtaką gali daryti asmenybės, kurios įkūnija didžias vertybes. Tad mokslas apie švento charakterio asmenis turi ypatingą svarbą. Hagiografija (graikų k. *hagios* – šventas; *grafia* – raštija) yra mokslas apie šventuosius.

Tokie asmenys, kaip Pranciškus Asyžietis 13-ajame šimtmetyje padarė didelę teigiamą įtaką Europoje, net be modernių laikų komunikacijos priemonių. Išgirdęs balsą „Atstatyk mano Bažnyčią!“, jis suprato tai konkrečiai ir ėmė rūpintis vienos bažnyčios griūvančiu pastatu. Tik vėliau, suvokęs gilesnę prasmę, jis ėmė rūpintis Kristaus Bendrijos dvasiniu atnaujinimu.

Panašiai ir Motina Teresė iš Kalkutos 20-ajame šimtmetyje. Trapi vienuolė Indijoje suvokė Jėzų ją šaukiant tarnauti Jam globojant vargšus ligoniuos. Ji ėmė slaugyti ligonius, rūpintis pamestinukais, vargšais ir mirštančiais Kalkutos didmiesčio neturtingųjų vargingiausiame rajone.

Moderniosios psichologijos pradininkas amerikietis William James (Džeimsas) 20-ojo amžiaus pradžioje savo prestižinėje paskaitų serijoje šventuosius pavadino žmonijai ypač reikalingais *kitapasaulietiško* liudytojais.

Prisimename vos prieš dvejus metus mirusį popiežių Joną Paulių II, kuris taip gyvai vertino šventuosius, kad savo popiežiavimo metu paskelbė daugiau kaip 460 asmenų šventaisiais. Pasirodo, jis ne tik vertino šventuosius, bet ir pats (jam pačiam kukliai nesuvokiant) tokiu tapo. Žiniasklaida ką tik paskelbė, jog jo paties šventumą ir užtarimo galią patvirtino stebuklingas išgyjimas.

ASTRONOMIJA

Tamsioji energija

Verta truputį primiršti kasdienybę ir atkreipti dėmesį į „dangų“, t. y. į erdvę aplink mus ir Žemės planetą. Tą erdvę stebi astronomai ir narpioja sudėtingą klausimą apie visos visatos paslaptį – jos atsiradimą, dabartį ir būsimą likimą. Mūsų nebuvo visatos pradžioje ir mūsų nebus, kai visata „pasibaigs“. Visa tai daug pasako apie mus pačius...

Astronomai galvoja ar spėja, kad jie surado, jog visata prasidėjo didžiu „sprogimu“ (*the Big Bang*). Jie taip pat pastebi, kad dangaus kūnai, galaktikos, viena nuo kitos tolsta. Jų išvada: visata plečiasi. Kuo toliau, tuo labiau. Galutinai visa visata išsiblaškys, išsisklaidys... į šaltą, vis besiplečiančią tuštumą.

Atrodo, kad ne vien galaktikos juda, bet pati erdvė plečiasi, tad ir galaktikos tuo pačiu tolsta nuo Žemės ir viena nuo kitos. Astronomai spėja, kad erdvę plėstis verčia kažkokia jėga, nematoma, bet sudaranti gal net tris ketvirtius visatos – tad ją pavadino *tamsioji energija*, nes šiaip nepastebima.

Visata prasidėjo prieš bilijonus metų ir ji, plėsdamasi išskys... Nebuvo mūsų visatos pradžioje, nebūsime nei pabaigoje. Tačiau esame protaujančios būtybės, tad visa tai mus stebina. Esame lyg tokie nereikšmingi tokioje visatoje ir tokiam jos likime. Ir rūpinamės apie tokius nereikšmingus reikalus visatos atžvilgiu. Štai ką liudija visa tai... O mes (kaip labai nedaug kas visatoje) protaujame, jaučiame, ieškome prasmės – tad nujaučiame, jog esame kažkam svarbūs...

ARCHEOLOGIJA

Kapas rastas, bet ne tų, apie kuriuos skelbia žurnalistai

Krikščionybė skelbė ir tebeskelbia, jog vienas – Jėzus Kristus, nukryžiuotas, mirė, bet ir prisikėlė iš mirties... O dar visiškai neseniai – žiniasklaidoje paskelbta žinia, jog rastas Jėzaus šeimos kapas: jo, žmonos ir jų vaiko... Jėzus, Marija Magdalietė ir sūnus Judas... Taigi, jei rastas kapas su jo kaulais, tai išvada būtų: jis neprisikėlė iš mirties.

Tačiau Jeruzalės archeologai paneigė tai, jog rastas šių asmenų kapas. Ir tai tvirtino archeologai, kurie nėra krikščionys. Jie tai teigė pasiremami vien archeologinėmis žiniomis.

TEOLOGIJA

Ar vis dėlto prisikėlė?

Anoji žinia, kad ir su klaidinga išvada, pažadino norą tvirtiau įsitikinti. Krikščionys tiek katalikai, tiek protestantai, ieškojo argumentų. Pastebėtas skirtumas tarp vieno ir kitų – tarsi jie vieni kitus broliškai papildytų. Protestantai daugiau pasikloviė Šventuoju Raštu, tad argumentų savo tikėjimui rado Biblijos tekstuose. Katalikai savo tikėjimą pagrindė Kristaus Bendrijos asmenų liudijimu – istorinėje tradicijoje (bet neignoravo Šventojo Rašto argumentų; juk tradicija išlaikoma ir raštuose).

Liudininkų sąrašas yra imponuojantis. Jėzaus mokiniai, — tie, kurie teigė, jog matė Prisikėlusį, — visi liudijo ne tik žodžiu, bet ir savo gyvybe. Štai, sąrašas: Petras – nukryžiuotas Romoje, jo brolis Andriejus – Hieropolioje; nužudyti kalaviju: Jokūbas Didysis – Jeruzalėje, Matas – Etiopijoje; Tomas (pradžioje abejojęs, kai iš kitų išgirdo apie prisikėlusį Jėzų) – perversas ietimi Indijoje; užmušti basiliu – Jokūbas Mažasis Jeruzalėje, o Judas Tadas Persijoje; Simonas Uolusis – perpjautas pjūkle Persijoje; Pilypas nukankintas Hieropolioje; Baltramiejui gyvam nulupta oda Armėnijoje; nukirsta galva – Pauliui Romoje ir Motiejui Jeruzalėje. Tik Jonas mirė natūralia mirtimi senatvėje, bet irgi buvo persekiojamas ir ištremtas į Patmos salą.

Kokia įtikinanti liudijančių virtinė! Nėra stipresnio argumento už šį.

FILMAI

Prieš paskrendant į Žemę

Arūno Matelio dokumentinis filmas *Prieš paskrendant į Žemę* 2006 metais buvo įvertintas aukščiausiais tarptautiniais apdovanojimais. Tai nepagydomų vėžiu sergančių vaikų subtiliai jautrus pavaizdavimas ligoninėje. Meilės, kantrybės ir stiprybės pamoka. Dabar šis filmas pradėtas rodyti visoje Lietuvoje, ne tik didesniuose miestuose, bet ir mažuose miesteliuose.

„Jaučiu pareigą parodyti šį filmą visiems Lietuvos žmonėms“. Suprantama: tą pareigą filmo autorius jaučia dėl skaudžiai išgyventos vaikų patirties. Reikia tikėtis, kad brangiai užmokėta vaikų aukos kaina paveiks ir filmą stebinčius žiūrovus. Matyt, tuo ir autorius yra įsitikinęs: „Aš visiškai pasitikiu filmo dialogu su žiūrovais“.

POEZIJA

Ak, tas pavasaris...

Šio *Kultūros* numerio turinyje – Fausto Kiršos, Janinos Degutytės ir Jono Juškaitio eilėraščiai pavasario tema.

Kiršai pavasaris budina gamtą, žmogų, Lietuvą ir jį... Jis pats eina... „Krivulė mano žydi“ (*Pavasaris atėjo*). Ne tik pasaulis, bet ir žmogaus vidus pakinta. „Širdis pavasarį iš pagrindų kitokia“. Tad kalbina: „Širdie... Tau kvepia oras gėlėmis ir amžinybe“ (*Pavasaris*).

Ir Degutytė pradžioje leidžiasi pavasario užburiama. „Ištrykšta šaltiniai... atspindėti dangų... Bet tai tik pagunda... „vienai akimirksniui“, nes ir vėl į žemę sugrįžta (*Pavasario šaltiniai*). Taip, pavasarį žemė kaip žiedais pasipuošęs „žalias laivas“, bet poetė tuoj susigriebia... prisiminusi, kad žemė „pilna žvėrių ir žmonių kaulų... juodas piratiškas laivas, rūpestingai paslėpęs krovinį nuo pašalinių akių“. O vis dėlto „mes, pasklidę po spalvotas aikštes, ratus užsibrėžę akmeniu (manome, jog neliečiami) – šokame linksmi“ švęsdami žemės pavasarį (*Žemės žydėjimas*).

Juškaitiui, atrodo, pavasaris nei bunda, nei budina. „Pavasariu pradėda žemė... sapnuoti“. Poetas sako: „Žiūriu į žemės, vienišiausios žvaigždės, ir savo sapnus lig dugno...“ Atrodo jam – „žemę aš sapnavau, ar žemė sapnavo mane“. Vidurnaktį mato: „šviečia žvaigždės vienos smarkiau už kitas, lyg norėtų nustelbti vienos kitas virš mano širdies“. Bet jos jo nemato. Tad jis pats, vienišas, glaudžiasi „prie žemės, iš visų žvaigždžių vienos“.

Ak, tas pavasaris!.. Vieniems bunda ir budina, kitiems snaudžia... kaip ir žemė... kaip žvaigždės ir žmonės...

Kęstutis A. Trimakas